

Preek Kerkdienst 20 juni in de Remonstrantse Kerk in Rotterdam.

Thema: 'Zing voor de Heer een nieuw gezang'

Gelezen: Psalm 150

Halleluja.

Loof God in zijn heilige woning, loof hem in zijn machtig gewelf. Loof hem om zijn krachtige daden, loof hem om zijn oneindige grootheid.

Loof hem met hoorngeschal, loof hem met dans en tamboerijn, loof hem met snaren en fluit.

Loof hem met klinkende bekkens, loof hem met slaande cimbalen.

Alles wat adem heeft, loof de Heer.

Halleluja.

Preek:

Gemeente, Zing voor de Heer een nieuw gezang. Zo heb ik het liedproject voor mezelf genoemd waarmee we het afgelopen coronajaar digitaal druk waren. Nicky, Jos, Tjaard en ik. Een wat uit de hand gelopen project, uiteindelijk zijn er ongeveer 200 liederen opgenomen, gezongen en toegelicht. Corona duurde dan ook veel langer dan iedereen bij aanvang dacht. De hoofdmoot van het liedproject bestond uit kerkliederen uit ons 'nieuwe' liedboek 2013. Een liedboek dat uitdrukkelijk als titel heeft 'Zingen en bidden in huis en kerk'. Het huis gaat voorop. Dat was ook de uitdaging: iets uit de christelijke traditie aanbieden aan mensen die niet naar de kerk kunnen komen, maar juist in de crisis wat steun aan die traditie kunnen ontleen. Er in ieder geval wat vreugde aan kunnen beleven. Waarbij het niets uitmaakt of je nu wel of niet tot de remonstrantse geloofstraditie rekent. Integendeel.

Een selectie uit de meer dan 1000 liederen van het liedboek 2013 stond dus centraal, maar daar is ook regelmatig en met veel genoegen vanaf geweken. U kunt ook stukken beluisteren van 'het Stabat Mater' van Pergolesi, liederen van Elgar, Schubert en Hugo Wolf. Er zijn orgelstukken solo van Jos, ontroerende liederen, grappige liedjes als 'David zag een reusje staan' of 'het Onze Vader op z'n Rotterdams'. Kortom voor *elck wat wils*. We hebben er met veel plezier aan gewerkt en het is mooi vandaag nog iets van het project live met u te kunnen delen. Overigens was het grappig om te bemerken dat sommigen de toelichtingen op de liederen van de dominees wel geloofden en onmiddellijk door scolden naar de muzikale vertolking. Anderen deden precies het omgekeerde. Wel de toelichting, niet de vertolking. Die vrijheid heb je op internet. En iemand verklapte me dat ze het zo héérlijk vond om naar de liedmeditaties te luisteren, 's avonds onder het tandenpoetsen. Kijk, dan weet je zeker: de kijker waardeert het product.

Enfin, terugblikkend haal ik nog een paar dingen kort naar voren:

Eerstens: Muziek is van alle tijden en brengt mensen samen. Zie nu maar weer het afgelopen Rotterdamse Eurovisie songfestival. Muziek maakt blij, muziek troost en dus is muziek iets om dankbaar voor te zijn. 'Thank you for the music', juist in crisistijd.

Daar komt in onze kerkelijke context bij, dat ook muziek en geloof innig met elkaar verbonden zijn. Iemand die dat als geen ander wist was Maarten Luther. Niet voor niets hoort hij bij de vijf geportretteerden op onze orgel-eregalerij. Luther, dat is natuurlijk de man van de gemeentezang, de man aan wie we Bach te danken hebben. Hij noemde muziek de grootste gave die God aan ons mensen geschonken heeft. Luther musiceerde dan ook zelf, zong, dirigeerde, schreef koralen en componeerde. Toen hij eens in stevige geestelijke nood verkeerde en zich geen raad meer wist, toen vluchtte hij zijn werkkamer uit, klampte zich in de tuin aan een lavendelboom vast en... begon te zingen. Dat gaf hem weer geestkracht. Muziek kon ook in Luthers eigen leven treurige zorgen en onrustige gedachten verdrijven, in ieder geval tijdelijk. Evangelie en muziek kwamen dus bij Luther door dezelfde deur binnen, het oor, en ze gingen door eenzelfde deur weer naar buiten, onze mond. Gods woord gaf en geeft alle aanleiding om te zingen. En wie zingt uit niet alleen zijn geloof, maar int het ook. Wat dat betreft is het prachtig dat we ook zelf binnenkort weer uit volle borst kunnen gaan zingen.

Genoeg Luther nu voor vandaag, Luther die als geen ander beseft dat muziek een eigen taal spreekt, een klank-taal. En juist bij het kerklied is die klank-taal een letterlijke combinatie van klank en taal, woord en noot, tekst en melodie. Als ik zelf iets van ons liedproject heb geleerd, dan is het wel hoe kunstig veel kerkliederen een aansprekende en zingbare melodie weten te verbinden met een Bijbelse, in ieder geval godsdienstige tekst. Het gekke is, daar kreeg ik pas echt goed oog voor toen ik de liederen niet meer mee kon zingen. Door de tekst apart te lezen en de melodie apart te beluisteren besef je ook hoe kunstig hun samengaan is.

Ook het komende *Festival Oude muziek in Utrecht* stelt nu net die combinatie van woord en klank, van muziek en tekst centraal. Onder het festivalmotto: 'Muziek spreekt... Let's talk'. Met een toelichtende frase van de achttiende-eeuwse componist en fluitist Johann Joachim Quantz, dat ik u niet wil onthouden: 'de spreker en de musicus hebben allebei tot doel zich meester te maken van het hart van de toehoorders, om hun passies aan te wakkeren of juist te kalmeren en om hen nu eens naar dit dan weer naar dat ander gevoel te leiden.'

Precies dat doen óók kerkliederen: ze willen zich meester maken van ons hart om speciale gevoelens aan te wakkeren: van vroomheid, van berusting, van dankbaarheid, van verstillen en van vertrouwen.

En ze maken daarbij gebruik van poëtische taal, taal van verbeelding. Lieddichters, dat zijn poëten. Ze drukken met dichtertelijke taal iets uit van onvervangbare waarde, iets dat anders ongezegd zou moeten blijven. Omdat het nu eenmaal niet in verstandelijke of wetenschappelijk taal uit te drukken valt. Het is verhalende taal die onze ervaringen weerspiegelt en ons tegelijk te pakken neemt en optilt uit ons dagelijks bestaan. En zoals de lieddichter dat bewerkstelt met poëtische taal, zo bewerkstelt de liedcomponist dat met zijn noten.

Geloven heeft te maken met het hart, met gevoel, met je aangesproken weten in je gemoed. Het verstand hoeft daarbij niet buitenspel te worden gezet, maar in ieder geval moet ook het hart worden geraakt. Muziek kan dat, muziek die ontroert, troost en verbindt. Ook in crisistijd, juist in crisistijd.

Dat brengt me bij het laatste aandachtspunt: het lied van vandaag dat Nicky als slotlied ten gehore zal brengen. 'Zing voor de Heer een nieuw gezang'. Een van de vele liederen die we in het project van een toelichting voorzagen. 'Nieuw' is daarbij een relatief begrip. Ook dit lied stond al in het rode liedboek uit 1973. De titel doet denken aan Luthers geliefde Psalm 98 'Zing een nieuw lied voor God de Here'.

De tekst van het lied is van lieddichter Willem Barnard, de melodie van kerkmusicus Frits Mehrtens. Cantate staat erboven, en dat slaat dan niet op een Bach-cantate maar op de betreffende zondag van het kerkelijk jaar, de vierde zondag na Pasen, zondag cantate. In het gezang blazen motieven uit de tijd van Pasen hun partijtje mee. Zo'n kerklied is dan ook een op muziek gezette minipreek. Uittocht uit Egypte, doortocht en intocht. Weg van het angstland naar het beloofde land. Inclusief motieven uit het doopritueel en verlangen naar toekomst. Hoe herkenbaar en invoelbaar was zo'n lied juist ook in coronatijd: tussen angstland en beloofd land, tussen de angst voor het virus en de hoop op een vaccin. Herkenbaar was ook het zoeken naar tekenen van gerechtigheid waarvan het lied spreekt, zoeken naar tekenen van hoop. Naar zin en samenhang in ons leven, en af en toe gelukkig ook verwondering en ondanks alles dankbaarheid om wat we ontvingen aan betrokkenheid en medeleven.

Zing voor de Heer een nieuw gezang. Niet omdat God zo nodig iets nieuws van ons moet horen. God kent ons dieper dan wij onszelf ooit zullen kennen. Wel omdat wij mensen nu eenmaal de behoefte hebben om de dingen steeds weer iets anders te verwoorden en te verklanken. Omdat de tijd waarin we leven een andere is, omdat we zelf veranderen aan en met de tijd. Omdat zowel de taal als de muziek waarmee we onze ervaringen en gevoelens pogen uit te drukken zich vernieuwen. Maar de onderliggende thema's van het menselijk bestaan veranderen natuurlijk niet echt. Mensen toen en nu blijven op zoek naar zin en samenhang, leven tussen hoop en vrees en speuren naar tekenen van Gods betrokkenheid op ons bestaan. Individueel en collectief.

Kerkliederen zijn van die zoektocht het levende en inspirerende bewijs.

Ik eindig daarom met twee strofes poëtische taal uit lied 655, met veel dank aan Nicky en Jos, zonder wie er geen liedmeditatieproject zou zijn geweest.

1. Zing voor de Heer een nieuw gezang! Hij laaft u heel uw leven lang met water uit de harde steen. Het is vol wond'ren om u heen.
2. Hij gaat voor in wolk en vuur, gunt aan uw leven rust en duur en geeft het zin en samenhang. Zing dan de Heer een nieuw gezang!

Amen

Koen Holtzapffel, 20 juni 2021